

Hvor lå Odense herredsting?

Lidt fynsk tinghistorie

Af
Ole Nederland

»Vi vidner under den blå himmel med åbne hoveder, oprakte arme, udstrakte fingre og med stående fødder«.

Sådan lød det en forårsdag 1661 på Odense herredsting. Men hvor var tinget, og kan det virkelig i 1600-tallet have været et friluftsting?

Artiklen gør rede for sammenhængen, men skal samtidig være udstillingsvindue for Odense byfogeds og Odense herreds gamle tingbøger, der i redigeret form står parat for interesserede i Odense Stadsarkiv og Landsarkivet for Fyn – byfogedens for 1606–91 og herredets for 1660–63. Slægtsforskere bør vide, at herredets navneregistre har oplysning om alle bønder efter landsbytilhør, med enkeltheder om deres kummerlige kår i årene efter svenskekrigene.

Men værdien af herredsbøgerne er også, at de udfylder et hul ved bortkomsten af Odense byfogeds og Odense rådstues tingbøger for den vigtige periode 1660–67.

Odense herred omfattede fra gammel tid følgende 14 sogne: Paarup, Næsbyhoved Broby, Trøstrup Korup, Ubberud, Dalum, Sanderum, Brændekilde, Bellinge, Stenløse, Fangel, Verninge, Tommerup, Brylle og Vissenbjerg.

Men der var tilføjelser, og med tiden kom der også mange undtagelser. Hele den fynske herredshistorie er fuld af kringelkroge og ændringer frem og tilbage. Indholdet af det følgende bygger på forholdene, som de er kendt fra 1600-tallets midte, og som de fremgår af Odense byfogeds og Odense herreds tidligst bevarede tingbøger.

Herredsområder i Odense

Dele af Odense by hørte med under herredet. Det gjaldt således Gråbrødre Hospital – dog ikke bygningerne, som sorteret under byen, og også i kirkelig henseende var tilhøret Odense. Tilbage til herredet var gældssager, kriminalsager, skudsmålssager o.l., og ved anklager på bytinget kunne hospitalets ansatte altid »skyde sig til værnetinget« – forlange deres sag behandlet på hjemtinget, der altså var herredstinget. Sammenhængen kunne være indviklet, og det hændte, at selv dommerne tog fejl.

Til herredet hørte også Skt. Hans sogn, under hvilket bl.a. Astrup mark (ved den allerede nedlagte landsby Astrup), også kaldet Priors løkke.¹ Men for Skt. Hans Kirke gjaldt samme tilhør som for Gråbrødre Kirke. Slottet (med Odensegård – tidligere Skt. Hans Kloster) var et særligt kongeligt len.

Også Vor Frue sogn var en del af herredet, undtagen i kirkesager. Til herredet hørte dermed en del af området »uden (for) Skt. Jørgen«, landsbyen Ejby, Ejby løkke, Påskes jord på Ejby Mark, Biskorup og Killerup.² Men Ny Møllegård var under Odense by, og Ejby Mølle under Skt. Knuds Kloster – dermed alligevel under herredet, hvor Skt. Knuds Klosters sogn nemlig var en vigtig del. Den kirkelige administration var dog også her under

Munkemøllestrædes udmundning ved åen og frihedens grænse, som H.C. Andersen huskede den. Skitsen er tegnet af J.H.T. Hanck i 1828 – eller fire år før den unge digter i 1832 skrev »Levnedsbogen«, der omtaler familiens flytning – i foråret 1819 – uden for Munke Mølle Port. Porten befandt sig bag gadens krumning under de store træer, og barndomshjem nr. 2 var efter digterens beskrivelse det lille hus i billedets venstre side.

købstaden. Under Skt. Knuds sogn hørte Påskes jord i Øverste Mark, Bolbro by, Munke Mølle, åen ind gennem byen³ og, som nævnt, Ejby Mølle. Møllen købtes i 1660'erne af professor Christian Hansen Lund, men det retslige tilhør stod ikke til at ændre og blev da også – nærmest stædigt – fastholdt af køberen.⁴

For det omfattende fynske fæstegods under hospital og kirker gjaldt det, at det i retslig henseende hørte til de herreder, hvor gårdene lå.

Tydelige markeringer af, hvor langt ud købstadens retsområde (friheden/byfreden) rakte, var fredsstenene, der nogle steder stod langt fra den kompakte købstadsbebyggelse, andre steder ganske tæt ved. Endnu i 1832, da H.C. Andersen skrev sin »Levnedsbog«, kunne man i Munkemøllestræde undres over herredets nærhed. Den unge digter vidste, at kun en væg havde skilt ham fra at blive soldat som bondesønnerne i herredet udenfor (i Munke Mølle og landsbyen Hunderup). Det var ydervæggen til barndomshjem

nr. 2 i samme gade, han tænkte på – huset uden for Munke Mølle Port.

Næsbyhoved, Vissenbjerg og Dalum

Ikke hele Odense herred hørte under herredstinget, for herredet indkapslede tre birker med tilhørende tingsteder: Næsbyhoved, Vissenbjerg og Dalum. Af disse havde Næsbyhoved siden middelalderen haft sit i nøje samvær med Næsbyhoved Len, men et år for oprettelsen kendes ikke. Vedel Simonsens nævner tidligst årstallet 1528, da Næsby (minus Næsby Mølle), Kirkendrup og Broby »lå på grænsen af Næsbyhoved Birk«.⁵ Men slottet på Næsbyhoved fandtes allerede 1337 – formentlig så også birket.⁶ I 1686 overgik det til Lunde herred.

Vissenbjerg birk er kendt siden 1492, da prioren på Skt. Hans Kloster »tog birketingets vidne om klostrets skov på Andebølle Mark«, men oprettelsen må være sket mange år forinden.⁷ I 1686

Munkemøllestrædes udmunding i dag. Foto 2003.

vendte birket tilbage til Odense herred.

I modsætning til disse to er første privilegium til det tredje af birkerne, Dalum, særdeles veldokumenteret: Datoen var 4. april 1548, på hvilken dag lensmanden til Dalum Kloster, kansler Johan Friis, modtog birkeret til den del af klostrets besiddelser, der lå klostret nærmest. Da Braunius og Hogenberg 1593 lod Dalum Birketing indtegne på deres Odensekort, var birket med andre ord kun 45 år gammelt.

Birketingenes sted

For Dalums vedkommende kendes tingets sted altså ret præcist, men ellers er det problematisk at skulle indkredse den plet på kortet, hvor et ting blev holdt. Meget heldig skal man være for at finde det omtalt i tingbøgerne, som havde andre ærinder end at være vejviser, og de folkelige overleveringer er oftest uklare eller misvisende. For Odense købstad kendes de skiftende tingsteder tilbage fra 1500-tallet, men den tidligste tinghistorie er her – af mangel på skriftlige kilder, men efter håndfast tilstedeværelse af kommu-

nale bulldozere – overladt til gætterier. For det fynske land er der spor i marknavnene: »Galgeskoven« i Lumby sogn,⁸ Næsbyhoved birk, og det tilhørende »Tinghus« ved grænsen mellem Næsby og Lumby.⁹ I Vissenbjerg: »Gallesø Lycke« syd for Bred¹⁰ og »Thingheldens Banche« mellem Vissenbjerg og Koelbjerg.¹¹

Tingstedet i Ravnebjerg

Man kunne tro, at tingstedet for herredet selv ville være let at finde, men enkel er sagen bestemt ikke. I Landsarkivets registrant for Odense herred er det kort opgivet som Odense, men den oplysning gælder – formodentlig – kun forholdene efter 1804.

I »Odense bys historie«, bd. 1, 1982, skriver Tore Nyberg side 131: »Herredet har mødt i Ravnebjerg i Sanderum«.

Og side 341, hvor der søges en forklaring på Sanderum kirkes anselige størrelse: »Da der ikke lå adelige hovedgårde i sognet, var det snarest som mødested for herredstinget i Ravnebjerg, at Sanderum kirke havde brug for mere plads«.

Byfredsstenen på Tolderlundsvej nær Helsingborggade. Stenen markerede grænsen for byens frihed/byfred – området hvor det var Odense byfoged, der dømte. Nogle steder gik grænsen tæt på købstadsbebyggelsen, andre steder langt ude. – Foto: Bjarne Mortensen (til Ove Jørgensens artikel i Fynske Årbøger 1982 om Odenses byfred).

Forfatteren har venligt oplyst, at han ikke fandt egentlig støtte i kilderne, da tinget omkring 1980 skulle findes, men at han vurderede herredets form og udstrækning samt navnet Ravnebjerg.

Hvad det sidste angår, er der hentydet til ravnen som uhelds- og ulykkesvarsel; ravnen optrådte i overtroen som en af-død persons genganger, og »ravnebakker« var kendt som bakker, hvor der lå eller havde ligget et rettersted.¹²

At der var tingsted i byen Ravnebjerg, er da også notorisk. Tinghuset var en del af nuværende Ravnebjerggyden 74 (»Thinggaarden«), indtil en gennemgribende ombygning 1838 resulterede i dets

nedrivning. Af en beskrivelse 1730 vides det, at huset var på 12 fag; det havde to etager og så tykke kældermure, at det kan have fungeret som sit eget arresthus. Retterstedet lå i nærheden af den nuværende Ravnebjerg kirkegård.¹³

I tiden fra 1719 til –69 var Ravnebjerg gjort til ting for det fynske ryttergods under benævnelsen Ravnebjerg birk, med indlemmelse også af Dalum birk. Tingbøger og en del andet arkivmateriale eksisterer for det meste af perioden. Ved nedlæggelsen af Ravnebjerg som birk blev det omdannet til Ravnebjerg herred, hvis tingbøger ligeledes er bevaret.¹⁴ Tinget fastholdtes dog kun som Ravnebjerg indtil 1804, da Ravnebjerg herred blev lagt under Odense herred, med tingsted i Odense. Men retterstedet i Ravnebjerg var stadig i brug. Niels Rasmussen, Talle-ruphus, der blev henrettet på Odense hede 17/3 1854, skulle egentlig have lidt sin straf i Ravnebjerg, men bymændene bad sig fritaget for at medvirke – og slap, med en påmindelse om, at det ikke måtte danne præcedens.¹⁵

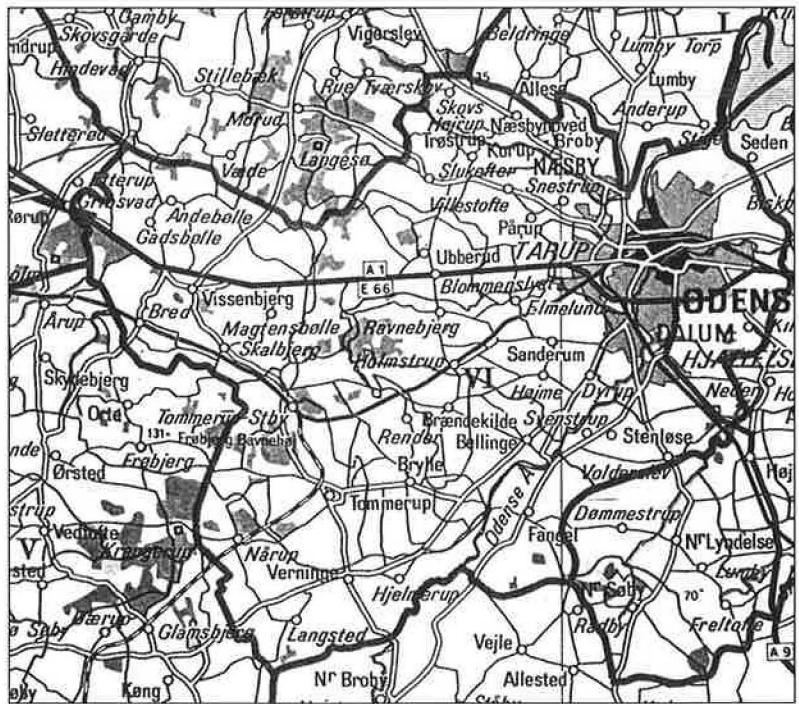
Eftersøgning i 1600-tallets tingbøger

Spørgsmålet er naturligvis, om det tingsted i Ravnebjerg, som Ravnebjerg birk fra 1719 brugte, kan være overtaget fra Odense herred.

Sandsynligheden er bestemt til stede, men det må samtidig konstateres, at i 1600-årene lå det ubenyttet hen. Forklaring: Herredets ældst bevarede tingbog fra 1660 indeholder kun enkelte sager fra Sanderum sogn (inkl. Ravnebjerg) mod mænd i andre af herredets sogne – og absolut ingen fra andre sogne mod mænd i Sanderum sogn. Kun én eneste gang ses mænd fra Sanderum sogn brugt som stokkemænd – og tilsyneladende ved en fejl. Dermed har Sanderum sogn ikke hørt under Odense herreds jurisdiktion, og Ravnebjerg kan ikke have betjent herredet som tingsted.

Men hvor var herredstinget da?

Odense herred med sine 14 sogne. Geodætisk Institut 1969. Copyright Kort & Matrikelstyrelsen, Rentemestervej 8, 2400 København NV.

To spor fra Søndre Boulevard

Odense byfogeds tingbøger findes spredt bevaret siden 1606, og to gange har de sager, der kan hjælpe på sporet.

17. august 1607 klagede den senere byfoged Jens Anskaris på Odense byting over et overfald lørdagen i forvejen. Den skadelidte var hans egen hustru, som var »offrfalden och slagenn paa Landewe-ienn«, da hun »kom fra holmclosters marck vdenn for hedehuset, Emellom tinghusset och Hedehuset«. Voldsmanden efterlystes.

Holme Kloster er Brahetrolleborg, men der må være tænkt på en mark i Odenses nærhed ejet af klostret. Hedehuset lå ved Assens-Fåborgvejen (Søndre Boulevard), tæt ved udløbet af Hede-bækken, som dannede grænse mellem Odense købstad og Dalum birk (i dag ved Gustav Johannsensvej).¹⁶ Da det omtalte »tinghuss« ikke kan have været Odense bys eget, er en mulig løsning, at det var herredets.

Formodningen bekræftes af følgende:

23. maj 1631 stod den koleriske Oden-sælæge dr. Jens Mule anklaget på bytinget

Hede-bækken, i dag mellem Gustav Johannsensvej og Zoologisk Haves parkeringsplads. I 1600-tallet var man på venstre side i Dalum birk, på højre side i Odense by. – Foto 2003.

Assens/Fåborgvejen (Sdr. Boulevard) med Hedehuset og Gertrudsholm. Hedehuset omtales i flere overfaldssager og var vigtigt, fordi det lå ved Odense frihedsgrænse; ulovligheder mod fremmede begået syd for huset angik ikke byfogeden. – Engelstoft: Odense Byes Historie, planche III (Odense 1717, udsnit).

for overfald på to mænd fra Odense. Den foregående tirsdag havde mændene været på vej til Odense herredsting, hvor de havde ærinde som tingstævnere, men bedst som de kom gående ad denne deres »rette tingvey«, var doktoren kommet agende bagfra. De befandt sig da imellem »Hiehusit« (Hedehuset) og købmanden Jørgen Mands bro, »jeffene wid (ud for) Gertrudsholm«. Uden at betænke sig sprang Mule af sin vogn og råbte: »Gaar du der, din skielm!« hvorefter han med sin kårde gav sig til at slå løs på den ene mand, som han havde et horn i siden på fra tidligere. Særlig alvorligt var overfaldet, fordi det foregik på »ret tingvej«; tingvej var fredhellig vej.

Hvor Jørgen Mands bro befandt sig, vides ikke præcist, men Gertrudsholm var en græsbevokset ø i åen, i dag en del af OB's baneanlæg.¹⁷ Hovedsagen er, at nuværende Søndre Boulevard altså var vejen fra Odense til herredstinget, og at

samme ting ikke kan have været langt borte. Det har således næppe været Ravnebjerg.

Tinghuset

Som nævnt, er det sjældent, at en tingbog røber stedet, hvor den selv blev ført. Men det sker dog, og med lidt tålmodig læsning i Odense herreds ældst bevarede bind når man frem til et møde 19. marts 1661, der vækker mistanke om, at Odense herredsting var – Dalum birketing!

På dagens møde bekendtgjordes en forordning fra kongen om, at ingen mere måtte lade korn male – hverken i herredet eller i Dalum birk – før de havde skaffet lovlig toldseddel. Og en sådan seddel måtte de hente »her paa tinget«.

Sagen blev fulgt op på det efterfølgende møde, hvor Niels Lassen, skriver og ridefoged på Dalum Kloster, ønskede to mænd udpeget, en af Odense herred og en af Dalum birk, som kunne være til stede med skriverens fuldmægtige, når tolden »her paa Thinget« skulle opkræves.

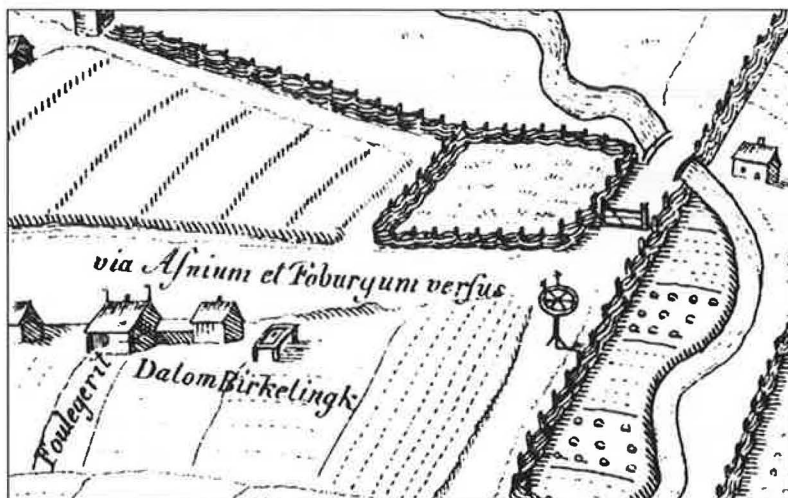
Der fandtes imidlertid ved den tid slet ikke noget tinghus! Møderne foregik som i den ældste tid under åben himmel. Under edsaflæggelsen har vidnerne åbenbart – også som i gamle dage – respektfuldt rejst sig op med blottet hoved, armene rakt i vejret og fingrene strakt ud.

De overraskende detaljer synes røbet ved udfærdigelsen af et vidnesbyrd til en mand fra Kiel kort tid senere.¹⁸ Fire uberygtede dannemænd afgav deres skudsmaal under anvendelse af følgende vidneformel:

»(Vi vidner) her for Retten vnder den blaa Himmel, med obne Hoffueder, oprachte Arme, vdstrachte Fingre och med staaendis Födder«.

Formlen brugtes ellers aldrig mere, og det er fristende, ikke at tage den bogstaveligt. Men fra et referat den følgende måned forstås det, at den må have været troværdig nok: Et tinghus havde der ganske vist tidligere stået, men efter sven-

Tinget i Dalum som vist på Braunius & Hogenbergs kort 1593. Gengivelse efter Engelstoft: Odense Byes Historie, planche I.

skekrigene var det ganske ødelagt, og opførelsen af et nyt afventedes.¹⁹

På samme møde bad Lassen om, at herredstinget ville udmelde to mænd fra hvert sogn, som kunne indlevere en fortegnelse over antallet af gårde i sognet, med omregning af alle beboelser til helgårde. Det sidste skulle forstås sådan, at to halvgårde jo gjaldt for én helgård, to bol for én halvgård og to huse for ét bol. Oplysningerne skulle bruges ved betaling af det nye hus.

Men de mange udmeldte fik også et andet ærinde. Ved den følgende uges møde skulle de være til stede på tinget og i fællesskab med mænd fra birket taksere tinghuset, der nu stod næsten færdigt, opført ved foranstaltning fra Lassen selv.

Herredsting og birk – størrelsesforholdet

Den 3. juli 1661 kunne det nye tinghus indvies, og samme dag modtog Lassen sin tilbagemelding om herredsgårdene. Efter den ønskede udregningsmåde så den således ud:

I Ubberud sogn var der 12½ helgårde
I Trøstrup sogn: 13 helgårde
I Broby sogn: 16 helgårde

I Paarup sogn: 21 helgårde
I Bolbro by: 6 helgårde
I Vor Frue sogn: 19 helgårde
I Dømmestrup by: 10 helgårde
I Stenløse sogn: 23 helgårde
I Fangel sogn: 19 helgårde
I Verninge sogn: 23 helgårde
I Tommerup sogn: 8 helgårde
I Brylle sogn: 12 helgårde

Samlet facit for hele herredet, opgjort i helgårde: 182½.

På birketingets møder var der imidlertid sket tilsvarende forberedelse. De mindste detaljer kom ikke egentlig herredet ved, men det gjorde takseringen af huset, og for at ingen kunne betvivle en retfærdig fordeling af udgifterne, trådte mænd fra Sanderum, Elmelund, Rander og Hjallesø nu frem og rapporterede om antallet af gårde i hele birket. Efter den aftalte metode blev det til 61 – cirka en tredjedel af herredets tal. Dalum var et stort birk.

Betalingen af det nye hus

Derefter rapporterede herreds- og birke-mænd om deres hverv nr. 2: syn og taksation af »Thinghuset i Ottense Herrit och Dalum Birch«. Som andel af udgiften til herredsbønderne var værdien sat

Dalumvej ved Tingløkkevej. I nærheden af apoteket og banken (til højre) må det gamle tingsteds hjul og støjle have stået – til skræk og advarsel for tinggæster fra to retsområder. – Foto 2003.

til 160 rigsdaler – heri medregnet en ikke færdiggjort skilning + enkelte andre fornødenheder. Alt var splinternyt, og på den varme sommerdag må det tætpakkede hus have duftet af friskhugget træ – og ler, der endnu ikke var helt tørt.

Efter regnestykkets bekendtgørelse kunne en endelig fordeling nu finde sted, og dommeren foreslog et helgårdsbidrag på én rigsdaler, som skulle være indbetalt inden 15 dage. Beløbet var lidt mere, end der var brug for, og én rigsdaler var mange penge for en bonde i en fattig tid, men ingen havde indvendinger. Forslaget var godkendt.

Hvor længe var Ravnebjerg uden ting?

Med fundet af herredstinget gennem 1600-tallet kan det attesteres, at der ikke samtidig kan have været ting i Ravnebjerg. Sagen findes solidt bekræftet ved brevet om Dalum birks oprettelse 1548: Birkeretten skulle – foruden Hjallesø sogn, Brændekilde sogn, Hesbjerg by,

Dalmose by, Bellinge by og Rander by – også gælde hele Sanderum sogn. Og efter bestemmelsens omgående ikrafttræden må forholdene være fortsat sådan helt frem til oprettelsen af Ravnebjerg birk 1719 – som altså betød indlemmelse af Dalum birk. Om tingstedet for Odense herred har været Ravnebjerg i alle år fra herredernes dannelse i den grå oldtid og indtil 1548, kan ikke bevises, men navnet Ravnebjerg eksisterede i hvert fald i 1510 – antagelig derfor også tinget.²⁰ Der er med andre ord grund til at følge ræsonnementet i »Odense bys historie«, og Ravnebjerg var dermed kun tingløs fra 1548 til 1719 – hvorefter dog igen fra 1804.

Herredstingets videre historie

Men herredstinget selv – hvad blev der efter 1719 af det? Da tinget ikke selv var kommet under Ravnebjerg, burde svaret være: I Dalum (som før). Men i 1686 var Odense herred lagt sammen med Skovby herred, samtidig med indlemmelsen

af Vissenbjerg birk, mens Næsbyhoved birk samme år gik til de to sammenlagte herreder Lunde og Skam. Og næsten hundrede år senere, i 1785, skete der videre fusionering af Odense-Skovby med Lunde-Skam. På den måde var der opstået en meget stor nordfynsk sammenslutning af herreder, der strakte sig fra Kattegats kyst til øens midte. Hvis tingstedet virkelig har været fastholdt som Dalum, er perspektiverne groteske. Hverken herred eller birk havde længere noget naturligt tilhør på stedet, og geografisk set var Dalum blevet så upraktisk som vel tænkeligt – nærmest en uforkammethed mod bønder i Ore, Klinte, Norup og andre fjerntliggende kystbyer.

Så: Kan Odense herredsting stadig have haft sit ting i Dalum? Eller valgte man i stedet et de mange nu nedlagte herreds- eller birketing i det store område? Det centralt beliggende Næsbyhoved, fx.? – Eller havde Odense herredsting i 1804 alligevel forlængst etableret sig i Odense? Svaret kendes desværre ikke.

Braunius' og Hogenbergs beskrivelse af tinget i Dalum

Da Braunius og Hogenberg i 1593 tegnede deres kort over Odense, interesserede de sig også for Dalum og fik akkurat tingstedet klemt ind i venstre side. Kortets perspektiv er overalt meget fortegnet, hvad der har medført den opfattelse, at alt, hvad kortet viser, er upålideligt. Det er ingenlunde tilfældet. Kongeslottet og Albani kirke er eksempler på, at skildringen af vigtige lokaliteter netop skal tages meget alvorligt. Også tinget i Dalum har indgydt tegnerne respekt, og derfor tror man gerne på dets placering tæt ved vejen mod Assens og Fåborg (i dag ca. 300 m sydøst for Fåborgvejkydet), såvel som på andre indtegnede detaljer. Tilsyneladende bestod tinget af to-tre huse med et skafot på østsiden og længere væk (mod åen) hjul og stejle. Der ses ingen galge – og til gengæld har Odenses købstads rettersted – mellem Rugårdsvej og

Middelfartvej – ingen stejle! Kan by og herred have suppleret hinanden?

At kartograferne har puslet troværdigt med detaljerne, ses af en løjerlig lokalitet med tekst lige syd for tinget. »Foulegerit« står der. Lokalhistorikere har undret sig over ordet, men selv fundet forklaringen. Stavemåden er fynsk for »Fuglegærdet« – stedet, hvor en fuglefænger har anbragt sit gærde eller net – sin »fuglekøje« – og vel haft hjælp af lokkefugle.²¹ Den fremmede tegner har moret sig over opstillingen den dag i 1593, da han gjorde sine studier i marken.

Værtshuset ved tinget

I 1690 strejfede Odense byfogeds tingbog en sidste gang herredstinget, da en hælér måtte tilstå sine ulovligheder på et af bytingets møder.²²

Historien beretter, at manden havde modtaget en del tyvekoster fra to omtalte personer, og betalingen havde han afleveret »udj et Huus ved Christiansdals march paa Hin side tinghuuset«, hvor mændene derefter havde drukket tre potter øl i hinandens selskab. Indehaveren af huset var en kone ved navn Anne Didriksdatter, og Anne var selv indkaldt som vidne og huskede, at den anklagede havde besøgt hende tre gange i alt. Første gang havde han lagt sig til at sove i husets stue, og anden gang var en aften mellem kl. 10 og 11, da gæsten var hentet af en af sine kumpaner i en vogn, der holdt udenfor. Sammen var mændene kørt videre mod Assens.

Christiansdal var siden 1662 navnet på Dalum Kloster, og Anne Didriksdatters lille hus syd for tinget har været en uautoriseret kro. Værtshuse var uønskede i tingstedernes nærhed. Først og fremmest af den grund var herreds- og birketing lagt uden for byerne. Men når det kom til stykket, var det svært at forbyde folk at slukke deres tørst, og Annes hus må hver uge være passeret af mange tørstige tinggæster. Da de to retsområder i 1690 endnu havde tingsted fælles, var gæsterne

den ene dag fra birket, en anden fra herredet – et mylder af mænd, der har betydet gode skillinger i Annes lomme. At en sen tiggæst en gang imellem lagde sig til at sove i skænkestuen eller larmede lidt ved sin natlige afrejse, har hun haft sine kontante grunde til villigt at finde sig i.

Noter

1. Odense herreds tingbøger, 12/3 1661.
2. Do. –15 gårde i Biskorup ejedes af Skt. Hans Kloster, og alle 10 gårde i Ejby af Skt. Knuds Kloster, men ejerskab til gårde var ikke det samme som sognetilhør. Vor Frue omfattede i eget sogn 19 helgårde. Se Odense herreds tingbøger, 3/7 1660 og 3/7 1661.
3. Om retsforfølgning fra Skt. Knuds Kloster af ulovligt fiskeri så langt nede som forbi Ejby mølle, i Provstedybet: Se Odense herreds tingbøger, 6/11 1660.
4. Odense byfogeds tingbøger, 20/6 1670.
5. Vedel Simonsen: Næsbyhoved-Brobye Sogns Historie, 1832, LA Fyn .
6. Hans Henrik Jacobsen: Næsbyhoved Sø og Slot, 1996.
7. Vedel Simonsen: Bidrag til Vissenbjerg Sogns Historie, 1832, LA Fyn.
8. Odense herreds tingbøger, 12/3 1661.
9. Markbog 1682 i Rigsarkivet.
10. Markbog 1683 i Rigsarkivet.
11. Samme kilde + Videnskabernes Selskabs kort 1780.
12. Ordbog over det Danske Sprog.
13. Oplysninger fra Henny Jensenius, Sande- rum Sogns Lokalhistoriske Arkiv.
14. Landsarkivet for Fyn og hjælpemidlerne til dets benyttelse, 1970.
15. Oplysninger fra Henny Jensenius, Sande- rum Sogns Lokalhistoriske Arkiv.
16. Odense kommunes gadenavnekort 1985.
17. C. T. Engelstoft: Odense Byes Historie, planche III, 1880.
18. Odense herreds tingbøger, 28/5 1661.
19. Odense herreds tingbøger, 25/6 1661.
20. John Kousgård Sørensen: Odense Amts Bebyggelsesnavne, 1969.
21. Oplysning fra Bent Rasmussen, Dalum- Hjallese Lokalhistoriske Arkiv.
22. Odense byfogeds tingbøger, 2/6 og 16/6 1690.